

**Gromning - Sexuellt utnyttjande:
Vad behöver sjukskötaren veta i mötet
med unga internetoffer?**

Mattsson Serina
Tötterman Casandra

Högskolan på Åland
serienummer 15/2010

Vård

Mariehamn 2010
ISSN 1458-1531

Examensarbete
Högskolan på Åland

Utbildningsprogram:	Vård
Författare:	Mattsson Serina och Tötterman Casandra
Arbetets namn:	Gromning – sexuellt utnyttjande: Vad behöver sjukskötaren veta i mötet med unga internetoffer?
Handledare:	Anette Häggblom, Överlärare FD
Uppdragsgivare:	

Abstrakt:
<p>Gromning, eller nätförförelse är ett ökande problem i samband med den ökande internetanvändningen speciellt hos barn och ungdomar. Gromning innebär att en vuxen människa kontaktar en yngre person via internet i sexuellt syfte.</p> <p>Syftet med denna litteraturstudie är att beskriva ungdomars utsatthet för gromning. Frågeställningarna är: Vilka kännetecken kan förekomma hos offret? Vilka karaktärsdrag kan föreligga hos förövaren? Vad sker när offret och förövaren möts online och offline?</p> <p>Studien baserar sig på vårdteoretikern Kari Martinsens teori gällande människosyn och omsorg (2003). Studien baserar sig på tio vetenskapliga artiklar från existerande forskning inom området <i>gromning</i>. Metoden som har använts är kvalitativ innehållsanalys.</p> <p>I resultatet framkom tre kategorier: det lätta bytet, den målmedvetne förledaren samt mötet. Tillsammans beskriver kategorierna fenomenet gromning. Ett tydligt tema steg fram: internetmötet mellan det lätta bytet och den målmedvetna förledaren.</p> <p>Resultatet diskuterades mot Martinsens teori om människosyn och omsorg som belägg för att som sjukskötare kunna ge ett gott bemötande och god omsorg till den som fallit offer för gromning.</p> <p>Gromning är ett stort problem i samhället och avsikten med denna litteraturstudie är att lyfta fram problemet och därmed öka kunskapen.</p>

Nyckelord (sökord):
Gromning, nätförförelse, sexuellt utnyttjande, internetoffer

Högskolans serienummer:	ISSN:	Språk:	Sidantal:
15/2010	1458-1531	Svenska	35

Inlämningsdatum:	Presentationsdatum:	Datum för godkännande:
03.06.2010	01.06.2010	03.06.2010

Degree Thesis
Högskolan på Åland / Åland University of Applied Sciences

Study program:	Health and Caring Sciences
Author:	Mattsson Serina and Tötterman Casandra
Title:	Grooming – Sexual Exploitation: What does the nurse need to know in the encounter with young cybervictims?
Academic Supervisor:	Anette Häggblom, RN, PhD, Senior Lecturer
Technical Supervisor:	

Abstract:
<p>Grooming or internet seduction is a growing problem in the context of the increasing internet use especially in children and adolescents. Grooming means that an adult contacts a young person over the internet in the sexual order.</p> <p>The purpose of this literature review is to describe the vulnerability of young people to grooming.</p> <p>The questions are: Which signs can be seen in the exposed young person? What characterizes the offenders? What happens when the young person and the offender meet online and offline?</p> <p>The study is based on medical theorist Kari Martinsen's theory concerning human beings and care (2003) and on current research in the field of grooming. The study is based on ten scientific articles. The method used is content analysis.</p> <p>The results revealed three categories: the easy prey, the perpetrator and the encounter. Together the three categories define the phenomenon of grooming. One theme emerged: The Internet encounter between the easy prey and the perpetrator.</p> <p>The results are discussed related to Martinsen's theory of humanity and care and giving evidence that the nurse can give a good treatment and good care to these victims.</p> <p>Grooming is a major problem in society and the intent of this literature review is to highlight the problem and thus enhance knowledge.</p>

Key words:
Grooming, internet seduction, sexual exploitation, cybervictim

Serial number:	ISSN:	Language:	Number of pages:
15/2010	1458-1531	Swedish	35

Handed in:	Date of presentation:	Approved on:
03.06.2010	01.06.2010	03.06.2010

INNEHÅLL

1 INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND	6
1.1.1 Internet	6
1.1.2 Ungdomars internetanvändning	6
1.1.3 Gromning	7
1.1.4 Gromning på Åland	8
1.1.5 Sexuellt utnyttjande	9
1.1.6 Konsekvenser av sexuellt utnyttjande	10
1.1.7 Konventioner och lagstiftning	12
1.2 TEORETISK REFERENSRAM	14
1.2.1 Människosyn	14
1.2.2 Omsorg	15
1.3 PROBLEMFÖRMULERING	16
1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	16
1.5 METOD	16
1.5.1 Litteratursökning	17
1.5.2 Analys	17
1.5.3 Etiska aspekter	18
2 RESULTAT	19
2.1 DET LÄTTA BYTET	19
2.2 DEN MÅLMEDVETNA FÖRLEDAREN	20
2.3 MÖTET	22
2.3.1 Online mötet	22
2.3.2 Offline mötet	23
3 DISKUSSION	25
3.1 METODDISKUSSION	25
3.2 RESULTATDISKUSSION	26
3.3 KONKLUSION	29
KÄLLFÖRTECKNING	31
Bilaga 1. Sökmetod	
Bilaga 2. Analysmetod	
Bilaga 3. Artikelöversikt	

1 INLEDNING

Under de senaste årtiondena har internetanvändningen utvecklats enormt. Internet är tillgängligt på många olika ställen som exempelvis på jobbet, i skolan och i hemmet och används av både unga som gamla. Behållningarna med internet är oräkneliga, interaktionen mellan människor underlättas, nya kontakter skapas och information kan lätt inhämtas. Internetanvändningen har även flera baksidor som mobbing, pornografi och identitetsbrott. Spridningen och utvecklingen av internet ökar även tillgängligheten för främlingar att anonymt kontakta barn och ungdomar för att locka till sig dem och utnyttja dem emotionellt och sexuellt. (Stanley, 2001)

Fenomenet att en vuxen kontaktar ett barn på internet i sexuellt syfte kallas *nätförförelse* eller *gromning* (Nationalencyklopedin, 2009). För en vuxen person som utför gromning erbjuder internet en skyddad och anonym miljö samt tillgänglighet till ungdomar. Den första kontakten mellan nätförföraren och offret sker oftast online genom konversationer i chatttrum. I de flesta fall övergår onlinereaktionen till offlinekontakt vilket innebär att kontakten utvecklas och övergår bland annat till telefonsamtal och utbytande av bilder. Nätförföraren lyckas sedan i de flesta fall att manipulera den unga personen till ett personligt möte (Stanley, 2001).

Gromning leder till omfattande konsekvenser hos de ungdomar som har blivit utsatta. Som sjukskötare är det viktigt att känna till problematiken kring ungdomars utsatthet för sexuellt utnyttjande via internet. Kännedom krävs för att kunna ge ett gott och riktigt bemötande. Personer som varit utsatta för sexuellt utnyttjande reagerar ofta med beteenden som leder till kontakt med vården och speciellt inom den psykiatriska kontexten (Mullers & Dowling, 2008). För att kunna bedöma omvårdnadsbehoven hos dessa ungdomar krävs kunskap och förståelse kring ungdomars utsatthet för gromning (Burgess, Mahoney, Visk & Morgenbesser, 2008). Vården har ett ansvar att kunna ge gott bemötande och god omsorg och vårdteoretikern Kari Martinsen (2003 s. 56) poängterar att "*Andres velferd er vårt ansvar.*"

I denna litteraturstudie ligger fokus på ungdomars utsatthet för gromning. Med begreppet ungdomar menas i denna studie barn och ungdomar i åldrarna 6-19 år.

1.1 BAKGRUND

Bakgrunden beskriver relevanta fakta kring olika begrepp som behövs för att kunna förstå resultatet i denna litteraturstudie. Internet och ungdomars internetanvändning beskrivs. Begreppet grooming förklaras och utbredningen av grooming på Åland berörs. Eftersom grooming innebär att den unga personen utsätts för sexuella utnyttjanden redogörs även för vad sexuellt utnyttjande innebär samt konsekvenserna av utnyttjandet. Konventioner och lagstiftning gällande grooming och sexuellt utnyttjande av barn och ungdomar framställs.

1.1.1 Internet

Under de senaste årtiondena har en snabb ökning och utveckling skett av internetbaserad kommunikation globalt sett, speciellt i den västerländska världen. Internet utvecklades på 1950 talet av US Defence Department med syfte att ansluta avdelningens datorer till varandra. Kommunikationen via internet kan ske genom text, ljud samt visuellt material.

Internetanvändarna kan kommunicera med varandra via bland annat email, forum och chattrum (Stanley, 2001). Direktkontakt mellan personer kan ske var som helst i världen genom gemensamma textfönster – chatting. Det har blivit populärt främst bland ungdomar och har ersatt öppna, "heta" telefonlinjer. Mötesplatser och spel på internet har även fått en stor popularitet och där kan flera personer delta samtidigt och kommunicera (Nationalencyklopedin, 2010b).

1.1.2 Ungdomars internetanvändning

Nuförtiden är barn och ungdomar ihärdiga användare av internet och det har både fördelar och nackdelar (Stanley, 2001). Fördelarna med internet kan vara att skapa och upprätthålla sociala kontakter samt att förbättra kunskaper i språk och stavning. Internetanvändningens nackdelar för barn och unga, speciellt för dem som kommunicerar i chattrum, är att det finns ett stort antal användare som besitter flera olika identiteter. Det blir även svårt att skilja mellan fantasi och verklighet (Stanley, 2001). Ungdomar och deras föräldrar anser att ungdomarna inte är tillräckligt försiktiga då de använder sig av internet och att de engagerar sig i aktiviteter på

internet som föräldrarna inte skulle acceptera. Dessa aktiviteter kan leda till negativa konsekvenser för ungdomarna exempelvis genom att de riskerar att få sin identitet stulen, få datavirus samt träffa på personer som vill dem illa (Borzekowski, 2006).

När ungdomar använder internet intresserar de sig för nyheter, information, shopping och läxor. Internet fungerar även som en viktig källa till information om känsliga och personliga problem speciellt för de som inte känner att de har någon vuxen att vända sig till. En känsla av ensamhet leder till ett högre antal timmar spenderade på internet. Internet motverkar känslan av ensamhet eftersom det erbjuds möjlighet för positiva interaktioner och tar bort barriärer som kan vara ett hinder i direkt samtal mellan två personer. Ungdomar kan via internet skapa och upprätthålla relationer utan att behöva färdas till den andra personen för att samtala. Genom att internet är tillgängligt i hemmet så erbjuds möjlighet att mötas och samtala uppkopplad på internet dygnet runt. Anonymiteten som erbjuds skapar tillfällen att skapa relationer som annars inte skulle ha inträffat. Ensamhet och sociala bekymmer kan vara riskfaktorer till att ohälsosamma relationer skapas på internet. (Borzekowski, 2006)

Många ungdomar använder internet som källa för att ta reda på information om svåra frågor gällande hälsorelaterade problem. Dessa frågor kan till exempel handla om droger, sexuell hälsa eller depression. Ungdomar söker hjälp av andra på internet angående emotionella problem, kärleksrelationer, vänner och familj. Kärleksrelationer skapas, upprätthålls och avslutas via internet eftersom att ungdomarna då undviker obekväma situationer. Dessa samtalsämnen förs ofta via chatttrum som är baserade på offentliga intressen, hobbyer och personliga karaktärsdrag som sammanför ungdomar och skapar förutsättningar för relationer. (Borzekowski, 2006)

1.1.3 Gromning

Gromning kommer ursprungligen från engelskans grooming som betyder träning, förberedelse eller trimning. Ordet gromning har även en annan innebörd - nätförförelse. Nätförföraren eller gromaren är en vuxen person som tar kontakt med barn och ungdomar via internet under falsk identitet. Syftet med att skapa kontakten är att den unga personen ska få förtroende för den vuxne som i de flesta fall leder till sexuellt utnyttjande

(Nationalencyklopedin, 2009). Gromning kan vara av begränsad eller av aggressiv karaktär. Begreppet *begränsad gromning* innebär att en vuxen person uppmanar en ung person online att delta i sexuella aktiviteter, att prata om sex eller att ge ut personlig sexuell information (Wolak, Mitchell & Finkelhor, 2006). Begreppet *aggressiv gromning* betyder att förövare tar kontakt eller försöker ta kontakt med offret offline via email, telefon och personliga möten (Wolak et al. 2006). Sexuell dragnig till barn kallas pedofili och nätförförelse är en metod som används av pedofilen för att lura barn (Nationalencyklopedin, 2010c). Enligt Barnkonventionen är ett barn en person under 18 år (Unicef, 1989).

Gromningsprocessen startar ofta med att nätförföraren identifierar en ung och sårbar person (Craven, Brown & Gilchrist, 2006). Sårbarheten kan exempelvis bero på dålig kontakt med föräldrarna, få vänner eller att de tidigare har blivit utsatta sexuellt. Förövaren anses ha en speciell förmåga att känna igen sårbara ungdomar och söker ibland specifikt efter dem som blivit sexuellt utnyttjade som barn (Craven et al. 2006). Gromning är en långdragen process där förövaren lär sig hur den unga personen fungerar och bygger upp ett förtroende innan det sexuella utnyttjandet gradvis sker (Berson, 2003).

1.1.4 Gromning på Åland

I februari 2010 uppmärksammades flera fall av gromning på Åland (Törnroth-Sarkkinen, 2010). De åländska tidningarna Nya Åland och Ålandstidningen publicerade ett flertal artiklar gällande detta. En mamma till en 10-årig flicka slog larm och ville varna andra föräldrar. Flickan hade blivit utsatt av en person som kallade sig "Lasse-Klasse". Han hade gjort en vänförfrågan till flickan på en chatt och hon accepterade förfrågan och lade till honom i sin kontaktlista. Lasse-Klasse visade ett tydligt sexmotiv och ville ha sex med flickan och hennes kompisar. Han uppmanade henne även att klä av sig inför webbkameran. Mamman gjorde ingen polisanmälan men ville uppmärksamma andra. Journalisten hänvisar till mammans ord *"Nej det är svårt att veta när man skall dra gränsen och göra en anmälan. Men jag vill varna alla andra föräldrar. Se upp!"*. (Törnroth-Sarkkinen, 2010, s. 13)

Även ett annat fall av gromning uppmärksammades (Österman, 2010). En annan 10-årig flicka på Åland blev för något år sedan utsatt av en person som kallade sig "Pontus, 18".

Pontus byggde upp ett förtroende till flickan under en lång tid genom att lyssna och bry sig om henne. Journalisten beskriver vad flickan berättar *”Han undrade hela tiden hur jag mådde och hade det. Jag var lite ledsen just då, han var jätte trevlig och brydde sig om mig och just då kändes det mycket bra.”* (Österman, 2010, s. 4). Efter ett tag började Pontus att leda in flickan på frågor angående sex och hon svarade på frågorna eftersom hon litade på honom (Österman, 2010). Det slutade med att hon gick med på att klä av sig inför webbkameran. Pontus berättade därefter att bilder på henne fanns med på en hemsida och hon blev då rädd och avbröt kontakten med honom. Journalisten refererar till flickans känslor efter händelsen *”Mest skam. Jag skäms för att jag inte fattade vad det var frågan om. Och bilden på mig själv vill jag aldrig se.”* (Österman, 2010, s. 5)

Enligt den åländska kriminalkommissarien Olof Lindqvist är fallen ovan inte en engångsföreteelse och han menar att 1-5 polisanmälningar görs varje år på Åland (Smeds, 2010). Olof Lindqvist informerar om att polisen har två specialutbildade barnutredare samt en it-forensiker d.v.s. en person som arbetar med bevissäkring i den digitala världen (Österman, 2010). Ålandstidningen nämner att organisationen Rädda barnen har ett pågående projekt, *”Barnens internet”*, med syfte att lära barn att vara försiktiga på internet samt lära föräldrarna att ta ansvar. Enligt journalistens skildring säger Marika Mattfolk, som leder projektet, att *”Vissa barn har varit med om ganska hemska saker. Men det är inte så många som går vidare med det.”* (Österman, 2010, s. 5)

1.1.5 Sexuellt utnyttjande

Sexuellt utnyttjande innebär att en person blir utsatt för eller indragen i olika handlingar av sexuell karaktär mot sin vilja (Hulter, 2004). Kvinnor som utsatts för misshandel, våldtäkter samt sexuell utnyttjande av barn är inräknade i begreppet sexuell utnyttjande. Dessa utnyttjanden kan ske genom fysiska närmanden (Hulter, 2004) som exempelvis tittande på porrfilm tillsammans med ett barn, smekningar av bröst och genitalia på barnet, tvång att utföra onani eller smekningar på den vuxne, föremål i vagina eller anus samt fullbordade genitala, anala och orala samlag (Svedin, 2002).

Sexuellt utnyttjande kan enligt Svedin (2002) även ske utan fysisk kontakt genom *exhibitionism* (blottning för ofrivillig åskådare enligt Nationalencyklopedin, 2010a), *voyeurism* (tittande på ovetande personer vid t.ex. avklädning enligt Nationalencyklopedin, 2010e), *sexuella anspelningar, kommentarer, förslag* samt *exponering för pornografiskt material*. Enligt Hulter (2004) kan utnyttjandet också ske genom andra utföranden såsom användning av sexuella ord eller annat ofredande med sexuell antydning. Vanligen är det flickor och kvinnor som faller offer för sexuellt utnyttjande. Mera sällan utsätts pojkar och män (Hulter, 2004).

1.1.6 Konsekvenser av sexuellt utnyttjande

Konsekvenserna av sexuellt utnyttjande är omfattande och utnyttjandet medför känslor av skuld och skam samt en känsla av att ha blivit kränkt. Dessa känslor leder till att offret inte vill kännas vid och medvetandegöra det som hänt. (Hulter, 2004)

Sexuellt utnyttjande på barn i åldrarna 0-12 år resulterar ofta enligt Mullers och Dowling (2008) i separationsångest, dystymi (kronisk depression som är mindre allvarlig), depression och Post Traumatiskt Stressyndrom (PTSD) (Mullers & Dowling, 2008). PTSD kan enligt Nationalencyklopedin (2010d) drabba personer som blivit utsatta för en traumatisk händelse och är en psykisk störning. Tre symtomgrupper omfattar PTSD: återupplevande av händelsen (minnesbilder, mardrömmar), undvikande (av tankar och känslor) och psykisk överspändhet (koncentrationssvårigheter, sömnstörningar, irritabilitet och spänd vaksamhet).

Beteendestörningar förekommer i högre grad hos pojkar medan flickorna i större utsträckning drabbas av internaliserat beteende som till exempel separationsångest och fobier (Mullers & Dowling, 2008). Risken för psykiska störningar ökar om barnet utsätts för både fysiskt våld och sexuellt utnyttjande. Ungefär hälften av barnen uppvisar sexuella beteendeproblem och speciellt de som frekvent blir utnyttjade vid mycket ung ålder (Mullers & Dowling, 2008). Ett barn som har blivit utnyttjat av någon annan än en förälder lider i högre grad av psykiska störningar än ett barn som blivit utnyttjat av en förälder (Sadowski, Trowell, Kolvin,

Weeramanthri, Berelowitz & Gilbert, 2003). Barnet klandrar sig själv ifall han eller hon har nära bekantskap med förövaren (Mullers & Dowling, 2008).

Personer som blivit utnyttjade i ungdomen drabbas av flera olika konsekvenser efter ett sexuellt utnyttjande (Clements, Speck, Crane & Faulkner, 2004). Skadliga effekter ses bland annat i den psykiska utvecklingen samt i relationen till andra människor som präglas av bristande tillit. Symtomen som uppkommer efter ett utnyttjande stör de dagliga rutinerna och kan påverka normal tillväxt, utveckling och skolgång. Konsekvenser yttrar sig genom att den unga personen känner rädsla för hot mot den personliga säkerheten samt känner hot mot stabilitet och struktur inom familjen och omgivningen (Clements et al. 2004). Ungdomar upplever stress och har självmordstankar, hot, självskadebeteenden och självmordsförsök och enligt Clements et al. (2004) sker även självmord. Wilson (2010) tar även upp den ökade risken för ätstörningar som anorexia nervosa och bulimi. Känslor av hopplöshet och depression kan uppstå och i samband med depressionen förekommer ofta droganvändning och våld. Pojkar har en högre risk att börja med tobak medan båda könen använder mer alkohol jämfört med andra ungdomar som inte blivit utsatta. Pojkar har en större tendens att bete sig aggressivt och bära vapen samt hamna i slagsmål än flickor (Mullers & Dowling, 2008). Mullers och Dowling (2008) poängterar att flickor med större sannolikhet rapporterar om sexuella utnyttjanden.

Clements et al. (2004) hänsyftar på att det även finns andra konsekvenser som förekommer specifikt hos utsatta ungdomar, såsom tonårsgraviditeter med komplikationer, prostitution, arresterade för sexbrott, könssjukdomar, beteenden som ger risk för HIV, utnyttjande av andra, dålig självkänsla samt svårighet att reglera reaktioner vid störande händelser. En person som en gång varit utsatt riskerar att bli utnyttjad igen.

Vid sexuellt utnyttjande av barn och ungdomar kan vuxna undvika att bekräfta vetskapen om vad som skett p.g.a. sina egna svåra känslor (Hulter, 2004). Eftersom yngre personer generellt är lojala mot personer i sin omgivning kan känslan av skuld och rädslan av att inte bli trodd medföra att offret inte berättar vad som hänt (Hulter, 2004). Att inte bli trodd efter att ha blivit utsatt känns som att bli sviken två gånger (Kwarnmark & Tidefors Andersson, 1999).

Efter att ha blivit utnyttjad under barn- och ungdomstiden ses omfattande konsekvenser i vuxen ålder. Vuxna som blivit utsatta har dubbelt större risk att lida av psykiska störningar jämfört med andra vuxna som inte blivit utsatta (Wilson, 2010). Mullers och Dowling (2008) menar att konsekvenserna av sexuellt utnyttjande på lång sikt inkluderar PTSD, ADHD (Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder), beteendeproblematik där offret drar sig undan, sexualiserat beteende och utåtagerande. Enligt Wilson (2010) påverkar PTSD hälsan generellt genom att immunsystemet blir försämrat. Andra problem relaterade till sexuellt utnyttjande är depression, ångslan, suicidala tankar, bipolär sjukdom, våld och drogmissbruk. Enligt Wilson (2010) ses även symtom som fetma, rädsla, sömnlöshet, huvudvärk, aggression, ilska, fientlighet och dålig självkänsla. Mullers & Dowling (2008) tar upp att personer som har blivit utsatta för sexuellt utnyttjande i barndomen har en större risk i ungdomen eller i vuxen ålder att bli offer för våldtäkt eller att bli involverade i förhållanden som är våldsamma och där personen blir utnyttjad. Vuxna personer som blivit utsatta och som även upplever ångslan kan ha ett självdestruktivt beteende som exempelvis alkoholism och drogmissbruk samt uppleva panikångestattacker. (Mullers & Dowling, 2008)

Personer som blivit sexuellt utnyttjade kommer oftare i kontakt med vården än andra och rapporterar fler symtom på ohälsa. Somatiska problem som är associerade hos vuxna som blivit utnyttjade sexuellt som barn innefattar gynekologiska, gastrointestinala, respiratoriska, muskulära och neurologiska sjukdomar. Symtomen kan vara huvudvärk, smärta i bihålorna, muskelvärk, migrän, hosta, feber, magsmärta och andra gastrointestinala symtom. Andra sjukdomar som förekommer ofta är fibromyalgi, IBS (Irritable Bowel Syndrome), kronisk bäckensmärta samt könssjukdomar. Dock söker offren mindre hjälp än andra personer vid pre- och postnatal vård gällande graviditet, förlossning och föräldraskap. (Wilson, 2010)

1.1.7 Konventioner och lagstiftning

Europarådet

Europarådet godkände år 2007 en konvention angående sexuellt utnyttjande och sexuell exploatering av barn. I konventionen under artikel 23 finns en separat straffbestämmelse om grooming. Underskrivande länder förbinder sig att kriminalisera grooming då det finns ett

explicit syfte av den vuxne att möta barnet personligen (Council of Europe, 2007a). Av de nordiska länderna skrev Finland, Sverige och Norge på konventionen omedelbart när den var öppen att signeras i oktober 2007 (Council of Europe, 2007b).

Europaparlamentet

Europaparlamentet godtog i februari 2009 rekommendationer med syfte att motarbeta sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Alla medlemsländer uppmanades att kriminalisera grooming. Parlamentet grundar beslutet på att teknikanvändningen ständigt ökar hos barn och en stor del av deras sociala liv äger rum på internet. De påpekar även att konsekvensen blir att i takt med den ökade internetanvändningen får sexualförbrytare även en allt större marknad för att hitta potentiella offer för grooming och barnpornografi. Finland, Sverige och Danmark är de länder i Norden som tillhör medlemsländerna i Europaparlamentet. (European Parliament, 2009)

Barnkonventionen

Barnkonventionen arbetar aktivt med att förhindra barn och ungdomars utsatthet (Unicef, 1989). Konventionen ansvarar över att skydda ungdomarna mot alla former av sexuellt utnyttjande. Konventionsstaterna, som innefattar samtliga länder i världen förutom USA och Somalia (Unicef, 2009), skall vidta alla åtgärder för att förhindra utnyttjande. Åtgärderna skall förhindra att: ett barn övertalas eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling, att ett barn exploateras för prostitution eller någon annan olaglig sexuell verksamhet eller att ett barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och material (Unicef, 1989).

Finsk lagstiftning

I Finland finns ingen lag specifikt för grooming men straff gällande detta utgår från *lagen om sexualbrott kap 20* (563/1998). Enligt paragraf sex om sexuellt utnyttjande av barn menas en person som har samlag med ett barn som är under sexton år, utsätter ett barn under sexton år för sexuella handlingar eller tvingar barnet att utföra sexuella handlingar. Sexuellt utnyttjande av barn kan ge fängelse i högst fyra år. Grovt sexuellt utnyttjande av barn enligt paragraf sju kan ge upp till tio års fängelse. Brottet innefattar att det begås mot barn vars ålder eller

utvecklingsnivå är sådan att brottet är menat att förorsaka barnet särskild skada, brottet begås på ett särskilt förödmjukande sätt eller att gärningsmannen avsiktligt skadar barnet på grund av ett förtroende som barnet har eller att barnet har en beroendeställning till gärningsmannen (Lag om sexualbrott 24.07.1998/563). *Barnskyddslagen* (13.4.2007/417) syftar till att säkerställa barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö, en harmonisk och mångsidig utveckling samt till särskilt skydd. Barnskyddslagen benämner i paragraf 25 om att alla yrkesutbildade och yrkesutövande personer inom hälso- och sjukvården har skyldighet att göra en barnskyddsanmälan vid kännedom om att barnet är i behov av barnskydd. (Barnskyddslag 13.4.2007/417)

Svensk lagstiftning

I Sverige infördes ett nytt brott i *lagen om sexbrott kap. 6* i juli 2009. Den reviderade lagen gör det straffbart för en vuxen att kontakta ett barn och arrangera ett möte i sexuellt syfte dvs. att utföra grooming. Brottet kan leda till böter eller fängelse i högst ett år. (Lag om sexbrott 21.12.1962/700)

1.2 Teoretisk referensram

Denna litteraturstudie utgår från vårdteoretikern Kari Martinsens ståndpunkter gällande människosyn och omsorg.

1.2.1 Människosyn

Kari Martinsen betraktar relationen mellan människor som något grundläggande i varje människas liv (Jahren Kristoffersen, 2006). Människor är även beroende av varandra och det är en grundstruktur i människans sätt att vara (Jahren Kristoffersen, 2006, Martinsen, 2003, Martinsen, 2010). Människan kan inte välja att vara oberoende men vi kan välja hur beroendet kommer till uttryck samt hur vi framställer oss som oberoende (Martinsen, 2003). Beroendet till varandra visar sig speciellt i situationer där människan behöver hjälp. I dessa situationer är någon del i människans liv utlämnat till någon annan som då behöver sörja för/lida med

honom eller henne. Alla människor har lika värde oberoende av status, prestationer och andra yttre kännetecken. Människan kan när som helst hamna i en situation där behovet av andras hjälp blir synligt. Martinsen anser att människan är intimt förenad med sin omgivning och utgör tillsammans en enhet. Varje enskild situation är unik och kontextberoende. (Jahren Kristoffersen, 2006, Martinsen, 2010). Människosynen är det som ligger till grund för synen på omsorg (Martinsen, 2003).

1.2.2 Omsorg

Omsorg är, enligt Martinsen (2003), det mest naturliga och det mest fundamentala i människans existens och förhållandet mellan människor är det mest väsentliga i omsorgen. Omsorg kan ses som ett etiskt krav och i ett möte är det upp till den hjälpande individen att bemöta medmänniskans spontana livsytringar med omsorg (Jahren Kristoffersen, 2006, Martinsen, 2010). Martinsen (2003) menar att omsorg alltid förutsätter två parter där den ena känner omtänksamhet och angelägenhet. *”Når den ene lider, vil den andre <<sørge>> (i betydningen lide sammen med) og sørge for å lindre smerten.”* (Martinsen, 2003 s. 69).

Omsorg har en viss standard som underlag: gemenskap, förståelse samt att utgå från en hållning som accepterar individen utifrån dennas situation. Den situation som patienten befinner sig i är utgångspunkten och situationen är i sig målet för omsorgen. Omsorg är ett förhållande som baseras på en balanserad och oegennyttig ömsesidighet (Jahren Kristoffersen, 2006, Martinsen, 2003). Sjukskötaren har ett ansvar att reflektera och handla utifrån patientens nuvarande situation samt att värdera och bedöma situationen för att gynna patientens välmående (Martinsen, 2003). Sjukskötaren bör sätta sig in i patientens situation och därmed göra ett rollbyte för att kunna förstå situationen bättre (Martinsen, 2010). I omvårdnaden kommer omsorg till uttryck genom engagemang, inlevelse samt moraliska och professionella bedömningar (Jahren Kristoffersen, 2006). För att kunna möta patienten med omsorg genom omsorgsarbete innebär det flera förutsättningar som: kunskaper, färdigheter och organisation (Martinsen, 2003). Sjukskötarens sätt att bemöta patienten samt det sätt hon handlar på kännetecknar omsorgen. Martinsen fokuserar starkt på den sjuka individen men detta bör inte tolkas som att andra grupper utesluts från sjukskötarens omsorg (Jahren Kristoffersen, 2006).

1.3 Problemformulering

Gromning uppmärksammas allt mer i media som ett stort och växande dilemma. Det omfattande problemet är svårt att hejda då det är ett komplicerat och ett relativt nytt fenomen i samhället. Internetanvändningen, speciellt bland barn och ungdomar har ökat signifikant de senaste åren och forskning tyder på att det är just dem som är mest utsatta för gromning. Utsattheten för gromning har omfattande konsekvenser på hälsan och påverkar därför den enskilda individen och samhället. Det behövs en ökad kunskap och förståelse gällande problemet för att detta ska kunna motarbetas samt för ett gott bemötande och god omsorg då dessa unga personer kommer i kontakt med sjukskötaren.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna litteraturstudie är att beskriva ungdomars utsatthet för gromning.

Vilka kännetecken kan förekomma hos offret?

Vilka karaktärsdrag kan föreligga hos förövaren?

Vad sker när offret och förövaren möts online och offline?

1.5 Metod

I metodavsnittet presenteras hur litteratursökningen genomförts samt hur forskningsmaterialet har analyserats. Metoden är en litteraturstudie som skapar en sammanfattning över befintlig forskning. Sammanfattningen grundas på litteratur som systematiskt valts ut inom ett specifikt område. Litteraturen analyseras och kvalitetsgranskas och resulterar i en översikt av problemområdet och därmed skapas en ny helhet och förståelse för området. (Friberg, 2006)

1.5.1 Litteratursökning

Vid sökning av vetenskapliga artiklar har databaserna EBSCOhost med Academic Search Elite och CINAHL använts med begränsningarna Fulltext och Peer Reviewed. Även Pub Med användes som sökdatabas. Sökorden som användes var *Internet AND abuse AND teenagers, Sexuality AND internet AND teenagers, Grooming AND internet, Internet AND sexcrimes AND adolescent, Solicitation AND internet AND adolescent, Harassment AND internet AND adolescent, Grooming AND internet AND adolescent, Internet AND teenagers AND grooming, Adolescent AND grooming AND nurs*, grooming AND schoolhealth* och *nurs* AND sexual abuse AND internet*. I litteratursökningen via databaserna påfanns ej några relevanta artiklar för litteraturstudien. De tio vetenskapliga artiklar som använts i denna litteraturstudie har påträffats via andra sökvägar.

En av de tio valda artiklarna erhöles genom muntlig rekommendation av litteraturstudiens handledare. Resten av artiklarna som har använts i studien påträffades genom sekundärkällor i referenslistor och söktes därefter via databasen Google Scholar eller fjärlånades för att läsas i fulltext. Relevanta artiklar som motsvarat syfte och frågeställning valdes ut. De utvalda artiklarna består nio kvantitativa studier och en artikel är av både kvantitativ och kvalitativ karaktär. Samtliga artiklar är publicerade mellan år 2001 och 2008. Åtta av dem är publicerade i USA, en i Storbritannien och en i Sverige. Informationssökningen framställs i ett separat dokument (Bilaga 1) som innehåller databas, sökord, begränsningar, antal träffar samt antal valda artiklar och lästa abstrakt. Inga begränsningar angående årtal samt inga geografiska begränsningar användes under sökningen. Artiklar som inte motsvarade syftet och frågeställningar valdes bort.

1.5.2 Analys

Kvalitativ innehållsanalys med ansats på induktiv metod har använts som analysmetod i denna litteraturstudie (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008). Den kvalitativa innehållsanalysen användes till en början som en metod för analys av kvantitativt material och med en kvantitativ ansats betraktas materialet objektivt. Denna analysmetod har utvecklats för att behandla stora mängder data. Kvalitativ innehållsanalys används inom bland annat

vårdvetenskapen för att tolka texter. Med induktiv ansats menas att en analys av texter utförs, som bland annat kan vara baserade på människors upplevelser. Analysprocessen innebär att texten görs kortare och mera lätthanterlig. Texten delas upp i olika koder enligt meningsenheter. De koder som har liknande innehåll bildar tillsammans underkategorier som sedan sammanställs till kategorier. Ett eller flera teman kan framträda ur kategorierna (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008).

Analysen startades med att en specifik artikel valdes ut eftersom den var övergripande och motsvarade studiens syfte och frågeställningar precis. Vid detta tillfälle medverkade handledaren som medbedömare. Den utvalda studiens resultat analyserades genom att ta ut meningsenheter som bildade olika koder. Koderna sammanställdes till underkategorier och kategorier. De koder och kategorier som framsteg ur den första artikeln användes sedan som en mall i analysen av de resterande artiklarna. Innehållet i de övriga artiklarna passade in i mallen och endast ett fåtal nya koder bildades.

En sammanställning av innehållet i samtliga artiklar infördes i en tabell som presenteras i ett separat dokument (Bilaga 2). Meningsenheter, koder, underkategorier och kategorier strukturerades i tabellen. Artiklarna tilldelades en varsin färg och meningsenheterna färgades i tabellen beroende på vilken artikel de tillhörde. Meningsenheterna med liknande betydelser bildade tillsammans en kod. Koderna formades sedan till tre huvudkategorier och en av dessa huvudkategorier uppdelades i två underkategorier. Ett tema steg fram. Samtliga analyserade artiklar presenteras i en tabell (Bilaga 3) där syfte, metod och resultat framgår.

1.5.3 Etiska aspekter

I denna litteraturstudie används endast granskade och vetenskapliga studier. Detta ökar litteraturstudiens validitet. Validitet är ett begrepp som påvisar graden av giltighet i en vetenskaplig undersökning (Dahlberg, 1997). Etiska aspekter har tagits i beaktande i och med att samtliga artiklar är etiskt godkända.

2 RESULTAT

Genom innehållsanalysen av artiklarna steg tre huvudkategorier fram: *det lätta bytet*, *den målmedvetna förledaren* och *mötet*. Huvudkategorin *mötet* består av två underkategorier: *onlinemötet* och *offlinemötet*. Ur de tre huvudkategorierna framträder ett tema: *internetmötet mellan det lätta bytet och den målmedvetna förledaren*.

2.1 Det lätta bytet

Följande koder utgör kategorin *det lätta bytet*: *yngre tonåringar*, *riskfaktorer* och *riskbeteenden*.

Yngre tonåringar. De som faller offer för grooming är oftast unga flickor men även ett fåtal pojkar drabbas (Mitchell, Finkelhor & Wolak, 2001; Mitchell, Finkelhor & Wolak, 2005; Walsh & Wolak, 2005; Wolak, Finkelhor & Mitchell, 2004). I en studie av Mitchell et al. (2005) konstateras att nästan hälften av dem som blivit utsatta av en familjemedlem eller en bekant bor tillsammans med åtminstone en av de biologiska föräldrarna. Samma studie visar att minoriteten av de utsatta bodde tillsammans med en av föräldrarna och en styvförälder. Då förövaren var en familjemedlem bodde offret oftare med en styvförälder.

Riskfaktorer. Det finns faktorer hos en del ungdomar som ökar risken för att bli utsatt för grooming (Mitchell et al. 2001; Mitchell, Finkelhor & Wolak, 2007; Wells & Mitchell, 2008). Tidigare fysisk misshandel och sexuellt utnyttjande utgör en av riskfaktorerna och Mitchell et al. (2001) lyfter även fram depression som en annan faktor. Ungdomar som är bekymrade på grund av olika orsaker har en ökad risk. Bekymren kan till exempel bero på dödsfall i familjen, flytt till en ny bostad, skilsmässa i familjen, att någon blivit arbetslös i familjen (Mitchell et al. 2001) eller att föräldrarna har tagit bort förmåner för ungdomen (Marcum, 2008). Att familje- och föräldrakonflikter har betydelse för risken att bli utnyttjad stöds av Wells och Mitchell (2008). Även ungdomar som känner att de inte har någon vän att prata med om sina tankar och känslor löper större risk (Marcum, 2008). De ungdomar som blivit

utsatta för sexuellt utnyttjande, fysisk misshandel eller har konflikter med föräldrarna drabbas oftare än andra unga internetanvändare av aggressiv grooming (Wells & Mitchell, 2008).

Riskbeteenden. Vissa beteenden hos ungdomar ökar risken att bli utsatt för grooming. Frekvent användning av internet (minst 4 dagar i veckan och 2 timmar per gång) är ett riskbeteende (Mitchell et al. 2001; Wells & Mitchell, 2008). Den frekventa internetanvändningen medför speciellt en ökad risk att bli utsatt för mottagande av sexuellt material (Marcum, 2008). Att ge ut personuppgifter (Marcum, 2008; Wells & Mitchell, 2008), att använda av internet hos andra (Marcum, 2008; Mitchell et al. 2001) samt att vistas i chattrum och konversera med främlingar online är riskfyllt (Marcum, 2008; Mitchell et al. 2001; Mitchell et al. 2007). Aggressivt beteende online kan vara ett riskbeteende och innebär att den unga personen ger ut personlig information, ger ohyfsade och elaka kommentarer, skämtar/irriterar/skämmer ut/trakasserar någon och pratar om sex med okända personer (Mitchell et al. 2001; Wells och Mitchell, 2008). Ett annat riskbeteende kan innefatta att titta på porr online (Mitchell et al. 2001) och att ladda ned pornografiskt material (Wells & Mitchell, 2008). Wells och Mitchell (2008) framhåller att ungdomar som använder internet via mobiltelefon har dubbelt så hög risk att bli utsatt för grooming och Mitchell et al. (2007) påpekar att detta handlande ökar risken specifikt för aggressiv grooming.

2.2 Den målmedvetne förledaren

Följande koder utgör kategorin den målmedvetne förledaren: *äldre personer, i omgivningen, psykiskt mående, kriminalitet och attraktion.*

Äldre personer. Majoriteten av förledarna är män, men det finns även ett fåtal kvinnor som utför grooming (Mitchell et al. 2005; Wolak et al. 2004). En studie av Walsh och Wolak (2005) visar dock att samtliga förledare är män. Förledaren är vanligen mycket äldre än offret och är ofta ca 20 år äldre (Mitchell et al. 2005; Walsh & Wolak, 2005; Wolak et al. 2004). Civilstatusen hos förledarna varierar. Flertalet av dem är gifta (33%), några är skilda (20%) (Mitchell et al. 2005; Walsh & Wolak, 2005) och flera av dem är singlar (33%) (Mitchell et al. 2005). De flesta arbetar heltid och ungefär en tiondel är arbetslösa (Mitchell et al. 2005).

I omgivningen. Förledaren finns ofta i offrets närhet och avståndet dem emellan är kort (Wolak et al. 2004). I ungefär hälften av fallen är förledaren bekant med offret innan groomingen sker (Mitchell et al. 2005; Walsh & Wolak, 2005). En bekant kan vara en granne, familjevän eller en annan vuxen som har ett arbete där han eller hon har förtroende för att ansvara över den unga personen som exempelvis lärare eller tränare (Walsh & Wolak, 2005). Även familjemedlemmar utgör en del av de bekanta förledarna (Mitchell et al. 2005). Mitchell et al. (2007) menar att en tredjedel av de som utför aggressiv grooming känner offret sedan tidigare.

Psykiskt mående. Förledare på internet lider av psykiska avvikanden i lika hög grad som andra sexuella förövare, men har ofta ett bättre självförtroende. Psykiska avvikanden som förledarna lider av är emotionell ensamhet, dålig självkänsla, ingen känsla av kontroll och en viss grad av personliga bekymmer. (Bates & Metcalf, 2007)

Kriminalitet. Enligt Walsh och Wolak (2005) har mer än en fjärdedel av förledarna tidigare varit arresterade för icke-sexuella brott och ungefär en tiondel har tidigare varit arresterade för sexualbrott mot unga. Andelen förledare som är registrerade sexbrottslingar innan utförandet av grooming utgör en minoritet.

Attraktion. I en studie av Malesky (2007) upptäcktes faktorer som attraherar förledaren till att skapa en relation av sexuell karaktär med ungdomen. Dessa faktorer kan delas in i tre teman, som framsteg då arresterade förledare svarade på ett frågeformulär gällande vad som attraherade dem. Nedan ses även citat vilka är refererade till förledarnas svar i frågeformuläret.

1. Om den unga personen nämner sex på olika sätt online som exempelvis i onlineprofiler, användarnamn, i foruminlägg och email. *"They would post sexually suggestive personal information on their profile page. That is, "I'm into sex with older men, enjoy bondage, etc."* (Malesky, 2007 s. 27).

2. Om den unga personen verkade vara behövande och undergiven d.v.s. att ungdomen gjorde allt för fortsatt konversation och var ofta online vilket indikerar på ringa kontakt med föräldrar eller att föräldrarna visar litet intresse för sitt barn. *"I said "Hi" to many girls. I*

would chat with those that responded. Those stating they were 10-yr-olds or so were attractive to me” (Malesky, 2007 s. 27).

3. Om ungdomen har ett användarnamn som låter ungt. ”They usually had their age as part of their id, for example, LINDA 14” (Malesky, 2007 s. 27).

2.3 Mötet

Följande koder utgör underkategorin online mötet: *första kontakt, lögner, sexmotiv och handlingar*. Underkategorin offline mötet utgörs av följande koder: *fördjupad kontakt, förhindrande, handlingar, pornografi och våld*.

2.3.1. Online mötet

Första kontakten. Den första kontakten mellan offer och förledare startar oftast online, då utnyttjandet sker via internet kallas groomingen begränsad. Chattrum är den mest använda komponenten på internet för att identifiera och kontakta potentiella offer men kontakten kan även starta genom den unga personens profil på internet samt genom forum. Förledarna söker sig specifikt till chattrum och ställen där ungdomar vistas när de är online (Wolak et al. 2004, Malesky 2007). Chattrummen, som förledarna söker sig till, är ofta inriktade på olika teman, som exempelvis dejting och romantik, homosexualitet, sexuella kontakter mellan vuxna och minderåriga samt där ungdomens geografiska plats framkommer (Wolak et al. 2004).

Lögner. Förledare presenterar ofta sig själv på ett orealistiskt positivt sätt som förnekar deras verkliga attityder och beteenden (Bates & Metcalf, 2007). Många av förledarna ljuger någon gång online under relationen med offret. Det vanligaste förledaren ljuger om är sin ålder, men presenterar sig dock som äldre än ungdomen (Wolak et al. 2004). Endast ett fåtal utger sig för att vara en ung person (Malesky, 2007; Wolak et al. 2004). Wolak et al. (2004) menar att en del även ljuger om sitt utseende eller något annat i identiteten, som exempelvis namn, familjestatus eller arbete.

Sexmotiv. Trots att förledarna ofta ljuger är de som regel ärliga med sitt motiv, att de är äldre och att de vill ha en sexuell relation med ungdomar. Förledarna konverserar uttryckligen om sexuella ämnen med sina offer (Malesky, 2007; Wolak et al. 2004). Det finns dock ett fåtal som döljer eller förvränger motivet och ger falska löften om kärlek och romantik. I vissa fall kan förledaren framställa sig som en ”vän” för att sedan utnyttja offret eller använda andra utarbetade knep som att utlova dem jobb som modell (Wolak et al. 2004).

Handlingar. Både offer och förledare är delaktiga i interaktionen som sker online, menar bland annat Leander, Christianson & Granhag (2008), Mitchell et al. (2005) och Wolak et al. (2004). Leander et al. menar vidare att majoriteten av offren ger ut personuppgifter, fotografier, diskuterar möte/sex och berättar om sina sexuella preferenser. Ett stort antal ungdomar skickar även nakenfotografier samt strippar eller onanerar framför webbkameran. Wolak et al. (2004) kom fram till att det i flera av relationerna förekommer cybersex och/eller att förledaren skickar sexuella bilder över internet. Då förledaren är en familjemedlem eller bekant är det vanligaste sättet att utföra grooming på genom att skicka sexuella bilder och ha sexuella konversationer.

2.3.2 Offline mötet

Fördjupad kontakt. Vissa relationer fördjupas från att enbart vara online till att övergå till kontakt offline, d.v.s. aggressiv grooming (Mitchell et al. 2007). Den fördjupade kontakten sker exempelvis genom email (Mitchell et al. 2001; Mitchell et al. 2007), telefonsamtal, bilder, gåvor (Mitchell et al. 2007; Wolak et al. 2004) samt förslag om möte eller förfrågan om att komma till offrets hem (Mitchell et al. 2007). Många möts sedan personligen (Mitchell et al. 2005; Walsh & Wolak 2005; Wolak et al. 2004) och vanligen möts de flera gånger (Leander et al. 2008; Wolak et al. 2004). Förledarna tar sig god tid till att utveckla en relation med offret (Wolak et al. 2004) och offren utvecklar ofta känslor av kärlek och/eller vänskap till förledaren (Walsh & Wolak, 2005; Wolak et al. 2004). En långvarig kontakt samt flera möten indikerar på en efterlängtd relation hos den unga personen (Wolak et al. 2004). Känslor förekommer både hos offer som möter förledaren online och hos offer som känner förledaren sedan tidigare (Walsh & Wolak, 2005). Känslorna till förledarna är inte ömsesidiga eftersom det framkommer att förledarnas empati för offren är låg (Bates och Metcalf, 2007).

Förhindrande. I vissa fall sker något som förhindrar att offer och förledare möts personligen. Offret kan avsluta relationen genom att de själva, en förälder eller någon annan vuxen rapporterar till polisen (Wolak et al. 2004). I enstaka fall är det en familjemedlem som är uppmärksam eller så kan kontakten avslutas på något annat sätt (Walsh & Wolak, 2005; Wolak et al. 2004). Enligt en studie av Mitchell et al. (2001) framkom det att grooming sker även fast föräldrarna försöker ha kontroll över den unga personens internetanvändning.

Handlingar. Det första mötet mellan offret och förledaren sker på olika ställen och offren är ofta villiga att träffas var som helst. Endast hälften av mötena sker på offentliga ställen. Andra platser är offrets eller förledarens hem eller på hotell. Offren följer gärna med förledaren till olika platser och åker ofta i förledarens bil (Wolak et al. 2004). I de flesta möten sker någon form av illegalt sex i form av samlag, oralsex eller sex i någon annan form (Mitchell et al. 2005, Walsh & Wolak, 2005, Wolak et al. 2004). I vissa möten begår ungdomen något brott när de är tillsammans med förledaren (Mitchell et al. 2005).

Pornografi. Offren utsätts för olika pornografiska utnyttjanden på mötena (Wolak et al. 2004). De blir bland annat utsatta för barn eller vuxen pornografi (Malesky 2007; Mitchell et al. 2005; Walsh & Wolak, 2005; Wolak et al. 2004), fotograferas i sexuella ställningar eller filmas av dolda kameror (Wolak et al. 2004). Ungefär hälften av förledarna innehar barnpornografiska bilder och vissa av dem sprider bilderna vidare till andra förledare (Mitchell et al. 2005). Enligt Malesky (2007) skickar förledaren barnpornografiska bilder till offret via internet, som en metod att förföra och utföra grooming. Det förekommer även att förledaren visar pornografi medan offret blir fasthållen och smekt (Mitchell et al. 2005).

Våld. I endast ett fåtal av de personliga mötena ingår våld i form av våldtäkt eller försök till våldtäkt. En del av ungdomarna pressas till att ha sex eller utföra sexuella handlingar mot sin vilja (Wolak et al. 2004). En del använder även våld, hot om våld, opassande vidröring, försök till penetrering eller tvingar offret att utföra sexuella smekningar. När förledaren är en familjemedlem eller en bekant ingår tvång i ungefär hälften av fallen. Det händer även att ungdomar blir bortförda, frihetsberövade, fysiskt misshandlade och fysiskt skadade (Mitchell et al. 2005). I många fall blir offren erbjudna/givna illegala droger och alkohol (Mitchell et al. 2005; Walsh & Wolak, 2005)

3 DISKUSSION

I detta kapitel kommer metoden att diskuteras gällande styrkor och svagheter. Resultatet diskuteras därefter mot bakgrunden och teoretiska referensramen. Därefter sammanställs synpunkter på studiens betydelse i en avslutande konklusion.

3.1 Metoddiskussion

Denna litteraturstudie har som fokus att beskriva ungdomars utsatthet för grooming. Forskningen kring detta ämne verkar vara begränsad. Trots att flera olika sökord användes i olika databaser påfanns inga vetenskapliga artiklar. Då de flesta av de valda artiklarna är funna genom referenslistor från andra vetenskapliga artiklar kan resultatet influeras därigenom. Samma författare dyker upp i flera av artiklarna vilket kan påverka resultatet i en viss riktning.

I artikelsökningen påträffades tio vetenskapliga artiklar varav nio är av kvantitativ karaktär och en både kvantitativ och kvalitativ. Förhoppningen var att även använda fler kvalitativa studier men inga påträffades. Under artikelsökningen användes inga geografiska begränsningar eftersom forskningen inom detta område var marginell. Av de valda artiklarna var åtta utförda i USA, en i Storbritannien och en i Sverige. Denna litteraturstudie kunde eventuellt vara av större värde om forskningen hade varit utförd i Norden. Visionen med denna studie var att ha en åldersbegränsning på 12-17-åriga ungdomar, men på grund av den marginella existerande forskningen, ökade åldersbegränsningen till 6-19 år. Dock är de flesta offer i studierna 12-15 år.

Studierna som har analyserats är publicerade mellan 2001 och 2008 och ger därmed en relativt ny och uppdaterad kunskap. Under analysen medverkade litteraturstudiens handledare som medbedömare och därmed ökar reliabiliteten för denna studie. En ökad reliabilitet betyder att måttet på tillförlitlighet och säkerhet hos metoden och markerar att resultatet inte är slumpmässigt (Dahlberg, 1997). I analysen omskrevs meningsenheterna från engelska till svenska och därmed kan vissa misstolkningar ha gjorts i översättningen.

Vidare studier inom detta ämnesområde kan göras med fokusering på bemötandet och ungdomarnas egna berättelser om sina erfarenheter.

3.2 Resultatdiskussion

I resultatet steg tre kategorier fram som motsvarade litteraturstudiens syfte och frågeställningar. *Det lätta bytet* beskriver kännetecknen hos offret, *den målmedvetne förledaren* karakteriserar förövaren och *mötet* består av två underkategorier som beskriver vad som sker på träffarna. Denna diskussion fokuseras på det lätta bytet, eftersom konsekvenserna av grooming är omfattande. På vissa arbetsplatser kommer sjukskötaren troligen även i kontakt med den målmedvetne förledaren men det lätta bytet är troligen mer beroende och hjälpbehövande efter att ha blivit utnyttjad. Sjukskötaren kan komma i kontakt med det lätta bytet före, under och efter utnyttjandet.

Martinsen (2003) menar att alla människor är beroende av varandra och att det framkommer tydligt då människan behöver hjälp. När en människa är hjälpbehövande är någon del av hans eller hennes liv utlämnat till andra som då behöver visa omsorg. Det lätta bytet är hjälpbehövande före, under och efter att de faller offer för grooming. Någon behöver visa omsorg för de barn och ungdomar som har högre risk för utsatthet för att förhindra dem att ta kontakt med okända människor på internet. Det visade sig i resultatet att en stor riskfaktor är tidigare utsatthet för fysisk misshandel och sexuellt utnyttjande (Mitchell et al. 2001; Mitchell et al. 2007; Wells & Mitchell, 2008). Redan här är offret hjälpbehövande och är i behov av någon som sörjer/lider med ungdomen. Under groomingprocessen finns kännetecknen som kan tyda på att ungdomarna är utsatta, exempelvis frekvent användning av internet, vistelse i chatterum (Marcum, 2008; Mitchell et al. 2001; Mitchell et al. 2007) och användning av internet i mobiltelefon (Mitchell et al. 2007; Wells och Mitchell, 2008). Omgivningen runt offret kan här uppmärksamma de olika beteendena men det är dock svårt och Mitchell et al. (2001) kom fram till att grooming sker även fast föräldrarna försöker ha kontroll över den unga personens internetanvändning. Efter att den unga personen har blivit utsatt för grooming kan många olika konsekvenser uppstå och det är kanske här som offret är i störst behov av att någon sörjer för/lider med honom eller henne.

Människor är beroende av varandra och beroendet är en grundstruktur i människans beteende (Jahren Kristoffersen, 2006; Martinsen, 2003). Martinsen (2003) menar att det inte går att välja bort att vara beroende men att det går att välja hur beroendet kommer till uttryck. Resultatet visar att familje- och föräldrakonflikter (Wells och Mitchell, 2008) samt känslan av att inte ha någon att prata med om sina tankar och känslor ökar risken för att bli utsatt (Marcum, 2008). Då den unga personen inte har någon att prata med kan beroendet av andra människor visa sig i att de tar kontakt med okända människor på internet som lyssnar och engagerar sig. Förledare söker sig ofta till just de ungdomar som verkar vara behövande och undergivna (Malesky, 2007) och Wolak et al. (2004) menar att de ofta framställer sig som en ”vän”. Ungdomar är lojala mot sin omgivning och har svårt att berätta om det som hänt på grund av känslor av skuld och skam samt rädsla att inte bli trodd (Hulter, 2004). När den unga personen berättar vad som hänt har det visat sig att vuxna förnekar verkligheten på grund av svåra känslor (Hulter, 2004). Martinsen (2010) menar att ett etiskt grundelement är att våga sig fram, vilket ungdomen gör vid anförtroendet till en vuxen. Enligt livets etiska grundelement förväntar sig alla att bli mottagen, att någon skall intressera sig (Martinsen, 2010). Den som fått förtroende av den unga personen, t.ex. skolhälsovårdare, sjukskötare, förälder eller någon annan vuxen måste intressera sig och vara tillmötesgående trots de svåra känslorna. Martinsen (2010) menar att känslor för en annan individ leder till en djupare förståelse för situationen. Känslor kan vara en fördel eftersom Martinsen (2010) betonar att känslor tillsammans med kunskap leder till professionalitet. Genom att göra ett rollbyte kan sjukskötaren få en djupare förståelse för patientens känslor och situation (Martinsen, 2010).

Ungdomarna som fallit offer för grooming är oftast medvetna om sexmotivet som förledaren har (Wolak et al. 2004) och går med på att utföra olika sexuella handlingar (Mitchell et al. 2005; Walsh & Wolak, 2005; Wolak et al. 2004). Ungdomarna tar flera risker med att möta förledaren i och med att de är villiga att träffas och följa med vart som helst. Orsaken till att offren är villiga kan vara att de har utvecklat djup vänskap eller känslor av kärlek till förledaren (Walsh & Wolak, 2005; Wolak et al. 2004). Det kan vara svårt att förstå detta utnyttjande då offret ”frivilligt” går med på handlingarna. Sexuellt utnyttjande medför känslor av skuld och skam samt en känsla av att ha blivit kränkt (Hulter, 2004). Känslorna av skuld och skam kan kopplas samman med att offret frivilligt möter förledaren samt går med på att utnyttjas. Martinsen (2010) beskriver skammen som en känsla som uppstår efter att en person har blivit utsatt för en handling man inte bör utsättas för, med andra ord en kränkning.

Martinsen betonar dock att alla människor har lika värde oberoende av status, prestationer och andra yttre kännetecken och att alla när som helst kan hamna i situationer då de blir hjälpbehövande (Jahren Kristoffersen, 2006). Synsättet att människor är lika värda och beroende av varandra skall vara grunden för sjukskötarens omsorg (Martinsen, 2003).

Människan är intimt förenad med sin omgivning och tillsammans formas en enhet (Jahren Kristoffersen, 2006). Varje situation är unik och kontextberoende vilket betyder att alla offer har det olika ställt samt olika bakgrund och utifrån detta perspektiv präglas omsorgen. Målet med omsorgen är patientens utgångspunkt och situationen han eller hon befinner sig i bör ses individuellt för att hälsa skall kunna uppnås (Jahren Kristoffersen, 2006). Sjukskötaren bör alltså utgå från offrets specifika situation och bakgrund för att kunna lida med eller som Martinsen uttrycker sig, sörja för, samt kunna ge omsorg för att ge en god vård till denna patientgrupp.

Förhållandet mellan människor är det mest väsentliga i omsorgen och omsorg är grundläggande och naturligt i människans existens. Det är upp till den hjälpande individen att bemöta medmänniskan med omsorg. Omsorgen kräver två parter där den ena känner omtänksamhet och angelägenhet (Martinsen, 2003). För att kunna ha en bra standard på omsorgen behövs gemenskap, förståelse samt att man utgår från en hållning som accepterar individen från dennes situation (Jahren Kristoffersen, 2006, Martinsen, 2003). Det är upp till den som möter offret att möta honom eller henne med omsorg. Det krävs att ett förhållande skapas mellan offer och sjukskötare för att omsorg skall kunna utövas (Martinsen, 2003). Martinsen menar även att förutsättningar för en god vård är att ha kunskaper och färdigheter. Resultatet i denna litteraturstudie leder till en ökad kunskap och förståelse för offren som blivit utsatta för nätförförelse. Med kunskap och förståelse kommer även engagemang, inlevelse samt möjlighet för sjukskötaren att göra moraliska och professionella bedömningar (Jahren Kristoffersen, 2006). Organisationen kring omsorgen är viktig (Martinsen, 2003) och det inkluderar bl.a. vården, lagar, förordningar, politik och polisarbete. Martinsen menar att med ny kunskap skall man uppmana politiker samt sjukskötare som grupp att tänka på det särskilda ansvar som både samhället och den enskilde individen har (Jahren Kristoffersen, 2006).

3.3 Konklusion

Den globaliserade internetanvändningen ger många tillfällen för interaktion med människor. Tillgängligheten på internet och möjligheten till anonymitet medför att grooming är ett omfattande och komplicerat problem. Ungdomar är den grupp som spenderar mest tid på internet och är också de som är mest utsatta.

Genom denna litteraturstudie fås en närmare beskrivning kring offret, förledaren och mötet mellan dem. Offret är ofta en ung tjej som spenderar mycket tid på internet. Förledaren är oftast en äldre och oärlig man som finns i offrets närhet och ofta är tydligt med vad han är ute efter. Faktorerna till att offer och förövare får kontakt och kanske möter varandra är åtskilliga. Ungdomen kan bli ett lätt byte på grund av vissa beteenden på internet och tidigare erfarna händelser i livet som ökar sårbarheten. Förledaren söker sig till den sårbara och den behövande unga personen.

Under groomingprocessen blir den unga personen sexuellt utnyttjad på många olika sätt. De omfattande konsekvenser som uppstår efter ett sexuellt utnyttjande leder till att dessa ungdomar kan komma i kontakt med vården. När de kommer i kontakt med vården krävs det att någon sörjer för/leder med dem och visar omsorg (Martinsen, 2003). Kunskap och förståelse är viktigt hos sjukskötaren för att kunna göra moraliska och professionella bedömningar (Jahren Kristoffersen, 2006). När professionella bedömningar görs kan det innebära att den unga personen får ett gott omhändertagande och en mer individanpassad omvårdnad.

Resultatet i denna litteraturstudie visar att offret ofta känner sig ensam och har en stor sårbarhet. Om den unga personen inte har någon i sin omgivning att uttrycka sitt beroende till kan förledaren utnyttja denna situation. Förledaren framställer sig som en vän och bygger upp ett förtroende och därmed skapas ett utnyttjande beroendeförhållande. Enligt Martinsen (2003) visar sig beroendet till andra människor mer då människan är hjälpbehövande. För att förebygga och förhindra att någon utnyttjar den unga personens beroende krävs att någon annan visar omsorg, engagemang och oegennyttig ömsesidighet. Sjukskötaren har ett ansvar att gynna patientens välmående och att med sin professionalitet förebygga och avbryta den unga personens beroende till förövaren. Martinsen (2003) betonar att även organisationen

(lagar, vård) kring vårdandet spelar en stor roll för en god omsorg. Inom detta område är det speciellt viktigt att organisationen runt omkring problematiken fungerar för att förhindra och motarbeta grooming. Organisationens roll är även viktig för att kunna ta hand om de utsatta ungdomarna samt för att förhindra att grooming sker.

KÄLLFÖRTECKNING

Barnskyddslagen 13.4.2007/417. Finlands författningssamling. [www] Hämtat från FINLEX <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417> 14.05.2010

Bates, A. & Metcalf, C. (2007). A psychometric comparison of internet and non-internet sex offenders from a community treatment sample. *Journal of Sexual Aggression*, nr 13 s. 11-20.

Berson, I-R. (2003). Grooming Cybervictims: The Psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth. *Journal of School Violence*, nr 2 s. 5-18.

Borzekowski, D.L.G. (2006). Adolescents' Use of the Internet: A Controversial, Coming-of-Age Resource. *Adolescent Medicine Clinics*, nr 17 s. 205-216.

Burgess, A-W., Mahoney, M., Visk, J. & Morgenbesser, L. (2008). Cyber Child Sexual Exploitation. *Journal of Psychosocial Nursing*, nr 46 s. 38-45.

Chase, E. & Statham, J. (2005). Commercial and Sexual Exploitation of Children and Young People in the UK – A Review. *Child Abuse Review*, nr 14 s. 4-25.

Clements, P.T., Speck, P.M., Crane, P.A. & Faulkner, M.J. (2004). Issues and dynamics of sexually assaulted adolescents and their families. *International Journal of Mental Health Nursing*, nr 13 s. 267-274.

Council of Europe. (2007a). *Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse*. [www] Hämtat 03.03.2010 <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/201.htm>

Council of Europe. (2007b). *23 Council of Europe member states sign Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Abuse*. [www] Hämtat 03.03.2010 <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1201419&Site=DC&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet=F5CA75&BackColorLogged=A9BACE>

Craven, S., Brown, S. & Gilchrist, E. (2006). Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. *Journal of Sexual Aggression*, nr 12 s. 287-299.

Dahlberg, K. (1997). *Kvalitativa metoder för vårdvetare*. Lund: Studentlitteratur.

European Parliament. (2009). *Combating sexual exploitation of children and child pornography*. [www] Hämtat 03.03.2010
<http://www.europarl.europa.eu/oeil/FindByProcnum.do?lang=en&procnum=INI/2008/2144>

Friberg, F. (2006). (Red.). *Dags för uppsats*. Lund: Studentlitteratur.

Hulter, B. (2004). *Sexualitet och hälsa*. Lund: Studentlitteratur.

Jahren Kristoffersen, N. (2006). Teoretiska perspektiv på omvårdnad. I: N. Jahren Kristoffersen, F. Nortvedt & E-A. Skaug (Red.). *Grundläggande omvårdnad del 4*. Stockholm: Liber Ab. s. 13-101.

Kwarnemark, E. & Tidefors Andersson, I. (1999). *Förövarpsykologi. Om våldtäkt, incest och pedofili*. Stockholm: Natur och Kultur.

Lag om sexbrott 21.12.1962/700. Svensk författningssamling. [www] Hämtat från Sveriges riksdag <http://riksdagen.se> 01.03.2010.

Lag om sexualbrott 24.07.1998/563. Finlands författningssamling. [www] Hämtat från FINLEX <http://www.finlex.fi/> 01.03.2010.

Leander, L., Christianson, S. & Granhag, P-A. (2008). Internet-Initiated Sexual Abuse: Adolescent Victims' Reports About On- and Off-Line Sexual Activities. *Applied Cognitive Psychology*, nr 22 s. 1260-1274.

Lundman, B. & Hällgren Graneheim, U. (2008). Kvalitativ innehållsanalys. I: M. Granskär & B. Höglund Nielsen (Red.). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur. s. 159-172.

Malesky, L-A. (2007). Predatory Online Behaviour: Modus Operandi of Convicted Sex Offenders in Identifying Potential Victims and Contacting Minors Over the Internet. *Journal of Child Sexual Abuse*, nr 16 s. 23-32.

Marcum, C-D. (2008). Identifying Potential Factors of Adolescent Online Victimization for High School Seniors. *International Journal of Cyber Crimonology*, nr 2 s. 346-367.

Martinsen, K. (2003). *Omsorg, sykepleie og medisin*. 2uppl. Oslo: Universitetsforlaget.

Martinsen, Kari. (2010, 13 apr). Föreläsning om situationsetik av vårdteoretiker på Ålands Centralsjukhus. [Personlig kommunikation]

Mitchell, K-J., Finkelhor, D. & Wolak, J. (2001). Risk Factors for and Impact of Online Sexual Solicitation of Youth. *Journal of American Medical Association*, nr 285 s. 3011-3014.

Mitchell, K-J., Finkelhor, D. & Wolak, J. (2005). The Internet and Family and Acquaintance Sexual Abuse. *Child Maltreatment*, nr 10 s. 49-60.

Mitchell, K-J., Finkelhor, D. & Wolak, J. (2007). Youth Internet Users at Risk for the Most Serious Online Sexual Solicitations. *American Journal of Preventive Medicine*, nr 32 s. 532-537.

Mullers, E-S. & Dowling, M. (2008). Mental health consequences of child sexual abuse. *British Journal of Nursing*, nr 17 s. 1428-1433.

Nationalencyklopedin (2009). [www] Uppslagsord: Gromning Hämtat 08.12.2009.
<http://www.ne.se/lang/gromning>

Nationalencyklopedin (2010a). [www] Uppslagsord: Exhibitionism Hämtat 26.04.2010.
<http://www.ne.se/lang/exhibitionism>

Nationalencyklopedin (2010b). [www] Uppslagsord: Internet Hämtat 20.05.2010.
<http://www.ne.se/lang/internet>

Nationalencyklopedin (2010c). [www] Uppslagsord: Pedofili Hämtat 24.02.2010.
http://ne.se/enkel/pedofili?i_h_word=gromning

Nationalencyklopedin (2010d). [www] Uppslagsord: Posttraumatiskt stress- syndrom Hämtat 26.04.2010. <http://ne.se/lang/posttraumatiskt-stress-syndrom>

Nationalencyklopedin (2010e). [www] Uppslagsord: Voyeurism Hämtat 26.04.2010
<http://www.ne.se/lang/voyeurism>

Sadowski, H., Trowell, J., Kolvin, I., Weeramanthri, T., Berelowitz, M. & Gilbert, L.H. (2003). Sexually abused girls: patterns of psychopathology and exploration of risk factors. *European Child & Adolescent Psychiatry*, nr 12 s. 221-230.

Smeds, N. (2010, 19 feb). Polisen har metoder spåra sextrakasserare på nätet. *Nya Åland*, s. 4.

Stanley, J. (2001). Child abuse and the Internet. *Child abuse prevention issues*, nr 15 s. 1-18.

Svedin, C-G. (2002). Definitioner och lagstiftning. I: C-G. Svedin & L. Banck (Red.). *Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar*. Lund: Studentlitteratur. s. 55-67.

Törnroth-Sarkkinen, T. (2010, 18 feb). Småflickor fick anbud om nätsex. *Nya Åland*, s. 13.

Unicef. (1989). *FN:S KONVENTION OM BARNETS RÄTTIGHETER*. [www] Hämtat 24.02.2010. http://www.unicef.fi/helabarnkonventionen?cm_print_version=1

Unicef. (2009). *Annual report 2008*. [www] Hämtat 05.03.2010
http://www.unicef.se/assets/unicef-annual-report-2008-en-052609_5467e1c.pdf

Wilson, D-R. (2010). Health Consequences of Childhood Sexual Abuse. *Perspectives in Psychiatric Care*, nr 46 s. 56-64.

Walsh, W-A. & Wolak, J. (2005). Nonforcible Internet-Related Sex Crimes With Adolescent Victims: Prosecution Issues and Outcomes. *Child Maltreatment*, nr 10 s. 260-271.

Wells, M. & Mitchell, K-J. (2008). How Do High-risk Youth Use the Internet? Characteristics and Implications for Prevention. *Child Maltreatment*, nr 13 s. 227-234.

Wolak, J., Finkelhor, D. & Mitchell, K. (2004). Internet-initiated Sex Crimes against Minors: Implications for prevention Based on Findings from a National Study. *Journal of adolescent health*, nr 35 s. 424.e11-424.e20.

Österman, K. (2010, 22 feb). Nätpedofil lurade tioåriga "Felicia". Fick henne att klä av sig framför webbkameran. *Ålandstidningen*, s. 4-5.